

VOLUME II | ISSUE 1 | JANUARY

Journal of Culture and Art

КУЛТУРА И ИСКУССТВО
МАДАНИЈАТ ВА САНЃАТ

| 2024

ISSN: 2181-4562

Available online at www.imfaktor.com

ISSN: 2181-4562
DOI Journal 10.56017/2181-4562

МАДАНИЯТ ВА САЊАТ ЖУРНАЛИ

II-ЖИЛД, 1-СОҢ

ЖУРНАЛ КУЛЬТУРА И ИСКУССТВО

ТОМ-II, НОМЕР-1

JOURNAL OF CULTURE AND ART

VOLUME-II, ISSUE-1

ТОШКЕНТ – 2024

МАДАНИЯТ ВА САНЪАТ ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ КУЛЬТУРА И ИСКУССТВО | JOURNAL OF CULTURE AND ART

№ 1 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.56017/2181-4562-2024-1>

БОШ МУҲАРРИР:

Халикулова Гўзал
Эркиновна

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
профессори в.б., Санъатшунослик фанлари номзоди

МАСЪУЛ МУҲАРРИР:

Мелиқўзиев Иқбол
Мамасодиқович

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
кафедра мудири, профессор в.б., Санъатшунослик
фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

ТАҲРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ:

Касимов Нозим
Козимович

Ходжаметова Гулчира
Илишевна

Маданият ва туризм вазирлиги “Таълим ва илм-фанни
ривожлантириш бошқармаси” бошлиғи, профессор
Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти Нукус
филиали “Санъатшунослик” факультети декани, Тарих
фанлари номзоди, профессор

Абдувоҳидов
Фахриддин
Мелигалиевич

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
кафедра мудири, доцент, Санъатшунослик фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD)

Кадиров Рамз
Турабович

Умаров Мамур
Боташикович

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти “Саҳна
нутқи” кафедраси доценти

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
“Санъатшунослик ва маданиятшунослик” кафедраси
профессори в.б., фалсафа фанлари номзоди

Худоев Ғани
Муҳаммадович

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
кафедра мудири, Санъатшунослик фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD)

Бердиханова Шахида
Нурлыбаевна

Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий мусиқа санъати
институти “Ўзбек мақоми тарихи ва назарияси”
кафедраси мудири, санъатшунослик фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD)

Дўсанов Раҳимжон
Раимқулович

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти, “катта
ўқитувчи”, мустақил тадқиқотчи

Суннатиллаев Асатилло
Суннатович

Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий мусиқа санъати
институти “Илмий тадқиқотлар, инновациялар ва илмий-
педагогик кадрлар тайёрлаш” бўлими бошлиғи, мустақил
изланувчи (PhD)

Алланбаев Рудакий
Оринбаевич

Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган артист, “Шуҳрат”
медали соҳиби, профессор в.в.б

Зиявутдинова Зулфия
Усеиновна

“Мусиқа санъати” ихтисослиги бўйича доцент

Раимова Дилфузахон
Махаммадсолиевна

“Мусиқа санъати” ихтисослиги бўйича доцент

Ботирова Хилола
Турсунбаевна

“Мусиқа санъати” ихтисослиги бўйича доцент

“Маданият ва санъат” журнали 2023 йил 24 февраль куни № 065356-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган. Мазкур журнал **6 та** халқаро маълумотлар базаларида индексланган бўлиб, жорий йил учун **UIF 2023 = 7.7 “импакт-фактор”** кўрсаткичига эга.

Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясининг 2023 йил 24 июлдаги 01-02/1199-сонли хатига мувофиқ ушбу журналда чоп этилган мақолалар **хорижий мақолалар сифатида тан олинади**.

Саҳифаловчи\Page Maker\Верстка: Абдураҳмон Хасанов

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳар, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2/27-уй. Почта индекси 100152. Веб-сайт: www.imfaktor.uz/com

Телефон номер: +99894-410 11 55, E-mail: tahririyat@imfaktor.uz

© “ИМФАКТОР Pages” илмий нашриёти, 2024 йил.

© Мўаллифлар жамоаси, 2024 йил.

МАДАНИЯТ ВА САҢЪАТ ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ КУЛЬТУРА И ИСКУССТВО | JOURNAL OF CULTURE AND ART

ABDULLAYEVA Alfiya Maratovna

O‘zbekiston Davlat Konservatoriyasi

“Fakultetlararo fortepiano ijrochiligi”

kafedrasida katta o‘qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10534006>

XALQ CHOLG‘ULARI IJROCHILIGIDA JO‘RRAVOZ (KONSERTMEYSTER)NING O‘RNI, AHAMIYATI, VAZIFALARI VA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada xalq cholg‘ulari ijrochiligida jo‘rnavoz (konsertmeyster) ning o‘rni, ahamiyati, vazifalari va o‘ziga xos xususiyatlari, mustaqillik yillarida milliy ma’naviy qadriyatlarning tiklanishi, jo‘rnavozning to‘laqonli kasbiy faoliyati, xotira, kutilmagan vaziyatlarda reaksiya va topqirlik, chidamlilik va iroda, pedagogik takt va sezgirlik kabi psixologik shaxsiy fazilatlar majmuasining mavjudligi, bundan tashqari, uning umumiy ansambldagi ahamiyati yoritilgan. Jo‘rnavozlikda qo‘llaniladigan asosiy ko‘nikmalar, yakkaxon ijrochini intuitiv sezish, boy badiiy did, musiqa asarining mazmunini chuqur anglash hamda o‘ta qimmatli bo‘lgan “individuallik”ni o‘zida saqlab qolish qayd etilgan.

Kalit so‘zlar: konsertmeyster, konsertmeyster (akkompanist)lik tarixi, pedagogik jarayon, ijrochilik mahorati, musiqa, yakkaxon, xalq cholg‘ular, qashqar rubob, professional ijrochilik, individuallik.

THE ROLE, SIGNIFICANCE, TASKS AND FEATURES OF THE WORK OF AN ACCOMPANIST IN PERFORMING FOLK INSTRUMENTS

ANNOTATION

In this article, the role, importance, tasks and characteristics of the accompanist in the performance of folk instruments, the restoration of national spiritual values in the years of independence, the full-fledged professional activity of the accompanist, memory, in unexpected situations the presence of a set of psychological personal qualities such as reaction and resourcefulness, endurance and will, pedagogical tact and sensitivity, and its importance in the general ensemble is highlighted. The main skills used in the performance are intuitive perception of the soloist, rich artistic taste, deep understanding of the content of the musical work, and preservation of "individuality", which is extremely valuable.

Keywords: history of concertmaster, concertmaster (accompanist), pedagogical process, performance skills, music, soloist, folk instruments, kashkar rubob, professional performance, individuality.

РОЛЬ, ЗНАЧЕНИЕ, ЗАДАЧИ И ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА В ИСПОЛНЕНИИ НА НАРОДНЫХ ИНСТРУМЕНТАХ

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются роль, значение, задачи и особенности концертмейстера в исполнении народных инструментов, восстановление национальных духовных ценностей в годы независимости, полноценная профессиональная деятельность концертмейстера, память. В неожиданных ситуациях подчеркивается наличие комплекса психологических личностных качеств, таких как реакция и находчивость, выдержка и воля, педагогический такт и чуткость, а также его значимость в общем ансамбле. Главные навыки, использованные в исполнении, – интуитивное восприятие солиста, богатый художественный вкус, глубокое понимание содержания музыкального произведения, сохранение «индивидуальности», что чрезвычайно ценно.

Ключевые слова: история концертмейстерства, концертмейстер, педагогический процесс, исполнительское мастерство, музыка, солист, народные инструменты, кашкар рубоб, профессиональное исполнительство, индивидуальность.

Hozirgi vaqtda joʻrnavezlik kasbi, musiqaga yoʻnaltirilgan taʼlim sohalarida keng tarqalgan boʻlsada, konsertmeysterga boʻlgan ehtiyoj koʻp. Akkompanistlik faoliyatining rivojlanish tarixi davomida uni tashkil etuvchi koʻplab komponentlar haqidagi gʻoyalar rivojlanishi mavjud.

Musiqqa amaliyotining bir turi sifatida joʻrnavezlik tarixi bir necha asrlarga borib taqaladi, deyarli oʻrta asrlardagi sayohatchi musiqachilar - ashulachilar, jonglyorlar va shpilsmanlar davridan. Biroq, hozirgi kunga qadar, joʻrnavezlik faoliyatining asosiy tamoyillari va oʻziga xos xususiyatlari haqida yaxlit tushuncha yaratadigan tadqiqotlar mavjud emas. Bu holat shunisi bilan izohlanadiki, akkompanimentlik uzoq vaqt davomida havaskor (joʻr havaskor) musiqachilar qatlamida shakllanib, rivojlanib kelgan, professional ijrochilarning ijodiy faoliyatida esa bu shunchaki bir mashgʻulot turi hisoblangan [1].

Konsertmeysterlik faoliyatini pianinoning mustaqil professional ijrochilik turiga ajratish jarayoni 19-asrning ikkinchi yarmidan boshlab, 20-asrda mustahkam oʻz oʻrniga ega boʻldi.

Bugungi kunda cholgʻu ijrochiligida konsertmeysterlik sanʼati va konsertmeyster muhim rol oʻynaydi. Chunki, konsert ijrochiligini, dars mashgʻulotlarini, tanlovlarni, ularsiz tasavvur qilib boʻlmaydi! Bunda oʻz oʻrnida joʻrnavezlilar oʻzida mujassamlashtirishi lozim boʻlgan ayrim jihatlar haqida toʻxtalib oʻtamiz. Unda sozanda – keng qamrovli musiqiylik, joʻrnavezlik ijodi sohasidagi koʻp qirrali bilim, yakkaxon ijrochini intuitiv sezish, boy badiiy did, musiqqa asarining mazmunini chuqur anglash.

Joʻrnavez ijodining oʻziga xosligi shundaki, u turli yonalishdagi cholgʻu ijrochilari bilan hamkorlik qilishi kerak va shu maʼnoda u "universal" musiqachi boʻlishi lozim. Shuningdek, joʻrnavez yakkaxon emas, balki musiqiy harakat ishtirokchilaridan biri boʻlishdan maʼno va zavq topishi, bundan tashqari, uning umumiy ansambldagi ahamiyatini hech qanday tarzda pasaytirmaydigan ikkinchi darajali ishtirokchisi ekanligini tushunishi. Joʻrnavez asar haqidagi oʻz tasavvurini yakkaxon ijrochi uslubiga moslashtirishi kerak, lekin shu bilan birga, har qanday cholgʻu asboblari sinfida ijro etishiga qaramasdan, oʻta qimmatli boʻlgan "individuallik"ni saqlab qolish kerak.

Oʻzbekiston Respublikasining mustaqillik yillarida milliy maʼnaviy qadriyatlarning tiklanishi yuz berdi va shu munosabat bilan xalq cholgʻulariga munosabat ham oʻzgardi. Aynan xalq cholgʻulari orqali milliy mentalitet tarbiyalanadi, Oʻzbekistonning xalqaro maydondagi oʻrni yuksaladi. Xalq cholgʻu asboblari uchun asarlar yaratish muhim oʻrinlarni egallay boshladi [2].

Jo'navoz bu sohadagi turli janrlar, turli xalq cholg'u asboblari bilan yaqindan tanishishi, asardagi fortepiano qismining mohiyatini ochib berishi, musiqaning milliy o'ziga xosligini anglab yetishi va o'z talqinida yetkazishi shart. Shuningdek, siz o'ynaydigan asboblarda tovush chiqarishning asosiy usullari haqida tushunchaga ega bo'lishingiz kerak. Chiziq va tovush palitrasining xususiyatlarini bilish hamrohlikda ularga mos keladigan tovushni topishga, xalq cholg'u asboblari tembrlari bilan dinamik va koloristik munosabatni topishga yordam beradi.

Jo'navozning ijrochilik faoliyati yakkaxon qismni badiiy gavdalantirish jarayoni bilan uzviy bog'liqdir. Jo'navoz sherikga birgalikdagi ish jarayonida yuzaga keladigan turli qiyinchiliklarni, ya'ni muvofiqlashtirilgan "nafas olish", iboralar, ovozni boshqarish va muayyan ishning ritmik xususiyatlarini amalga oshirish muammolarini muvaffaqiyatli engishga yordam beradi. o'zbek bastakorlarining asarlari. Akkompanement - yakkaxonning tayanchi, uning garmonik asosi va teksturaviy tayanchi.

Jo'navoz o'z ijrosini yakkaxon ijrochisi bilan doimo muvofiqlashtirishi kerak. Yakkaxonning tegishli intilishlariga nisbatan alohida sezgirlik, hurmat va xushmuomalalik ko'rsatish juda muhimdir. Bu esa yakkaxonning o'zi talqin qilish rejasini muvaffaqiyatli amalga oshirishga yordam beradi.

Agar jo'navoz o'z sherigining ijro etish jarayonining o'ziga xos xususiyatlarini yaxshi bilmasa, to'liq ansamblni amalga oshirib bo'lmaydi. Bunga ovoz chiqarish, nafas olish, asosiy texnik usullar va xalq yakkaxon cholg'u asboblari zarbalar kiradi [3].

Xalq cholg'ularida jo'navoz har doim tovush muvozanatini kuzatishi kerak, xalq cholg'ularining turli registrlari doimo tajribali jo'rlikka muhtoj. Konsertmeysterning asosiy vazifasi - har bir asbob uchun "tovush toppish" va "forteplano klaviaturasini sezish" (tegish) qobiliyati. Masalan, Qashqar rubobining pastki registrlari forteplano bilan bir-birining ustiga chiqmasligi, balki yakkaxon cholg'usining go'zalligini ko'rsatishi kerak. Yana bir muhim masala - bu forteplanoning orkestr ovozi, chunki forteplano partiyasi har doim ham qulay emas; jo'navoz orkestronka qoidalarini bilishi va bastakorning niyatlarini buzmasdan, noqulay epizodlarni forteplano teksturasiga malakali tarzda qayta o'zgartirishi kerak. Jo'navoz faoliyatida eng muhim narsa o'z vaqtida taslim bo'lish va o'z vaqtida etakchilik qilishdir.

Jo'navozning to'laqonli kasbiy faoliyati katta e'tibor va xotira, kutilmagan vaziyatlarda reaksiya va topqirlik, chidamlilik va iroda, pedagogik takt va sezgirlik kabi psixologik shaxsiy fazilatlar majmuasining mavjudligini nazarda tutadi. Jo'navoz o'ziga xosligi alohida ko'p qirralilikni, harakatchanlikni va turli asboblardan ishlashga o'tish qobiliyatini talab qiladi. Jo'navoz o'z mutaxassisligiga alohida mehrga ega bo'lishi kerak, bu esa tashqi muvaffaqiyat keltirmaydi - olqishlar, gullar, sharaf va unvonlar. U har doim "soyada" qoladi, uning ishi butun jamoaning umumiy ishida eriydi. Jo'navoz-bu chaqiruv va uning ishi maqsadiga ko'ra o'qituvchining ishiga o'xshaydi.

IQTIBOSLAR. ЧОСКИ. REFERENCES.

1. Alekseyev A. Pianino pedagogikasi tarixidan: O'quvchi./ Kiyev: Musiqa Ukraina, 1974 yil.
2. Xoffman I. Pianino chalish. // Pianino chalish haqidagi savollarga javoblar. Moskva, 1961 yil.
3. Shenderovich E.M.Konsertmeysterlik sinfida: O'qituvchining mulohazalari. - Musiqa, 1996 yil.

ISSN: 2181-4562
DOI Journal 10.56017/2181-4562

МАДАНИЯТ ВА САЊАТ ЖУРНАЛИ

II-ЖИЛД, 1-СОН

ЖУРНАЛ КУЛЬТУРА И ИСКУССТВО

ТОМ-II, НОМЕР-1

JOURNAL OF CULTURE AND ART

VOLUME-II, ISSUE-1

«Маданият ва санъат» электрон журнали 2023 йил 24 февраль куни № 065356-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган.

Муассис: «IMFAKTOR Pages» масъулияти чекланган жамияти.

Таҳририят манзили: 100152, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2-уй.

Телефон номер: +99894-410 11 55

Эл. почта: tahririyat@imfaktor.uz

Веб-сайт: www.imfaktor.uz